

ชื่อวิทยานิพนธ์	: วิธีการสอนธรรมะเด็กผ่านสื่อการ์ตูนพุทธประวัติ
ผู้วิจัย	: นางสาว เนื่อนวล พรหมสาขา ณ สกลนคร
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธรศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระสุธีธรรมาวุธ, ผศ.ดร., ป.ธ.๙, M.A., Ph.D.(Pali) : ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเดียน, ป.ธ.๙, อ.ม., พธ.ด.(พระพุทธรศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกำเนิดและพัฒนาการของสื่อการ์ตูน (๒) เพื่อศึกษาการ์ตูนพุทธประวัติและหลักธรรมที่สอดแทรกในพุทธประวัติ (๓) เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจธรรมะของเด็กผ่านสื่อการ์ตูนพุทธประวัติ ผลการวิจัยพบว่า

การ์ตูนช่วยละลายความซับซ้อน คลายความตึงเครียด เป็นสื่อบอกเล่าความเป็นไป รวมถึงแสดงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตสะท้อนความคิด สะท้อนเหตุการณ์ของบุคคล หรือกลุ่มคนหนึ่งสู่กลุ่มผู้อ่าน ด้วยภาษาสากลที่ไม่จำกัดชาติพันธุ์ การ์ตูน คือภาพจำลอง หรือสิ่งจำลองของบุคคลทำให้คนเข้าใจถึงความคิดและเรื่องราวต่างๆ ในยุคแรกๆ การ์ตูน หมายถึง การวาดภาพ ลงบนผืนผ้าใบขนาดใหญ่ วาดลงบนผ้าม่าน หรือเขียนลงตล่าย หรือภาพลงบนกระจกและโมเสก คำว่า การ์ตูน ในภาษาไทยนั้นใช้แทนคำและความหมายที่เป็นภาพล้อเลียนทางการเมืองหรือตลกขบขัน วาดอยู่บนกรอบและแสดงเหตุการณ์ที่เข้าใจได้อย่างชัดเจน และมีคำบรรยายสั้น ๆ เป็นสื่อที่ช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องราวแทนตัวหนังสือ

การสอนธรรมะแก่เด็กเยาวชนผ่านสื่อการ์ตูนพุทธประวัติมีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชนในสังคมปัจจุบันเพราะเป็นสื่อการสอนที่สร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียนมากกว่าการสอนที่ไม่มีภาพประกอบ โดยผลการสัมภาษณ์เชิงลึกครูและนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่าการ์ตูนพุทธประวัติมีส่วนสำคัญต่อการเข้าใจธรรมะของเด็กในแง่การสร้างแรงจูงใจและความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา นักเรียนมีความชื่นชอบหากมีการ์ตูนประกอบการเรียนการสอน และการ์ตูนพุทธประวัติยังเป็นสื่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่นับว่าเหมาะสมแก่เยาวชนแต่ควรมีการพัฒนาสื่อประเภทนี้ให้ทันสมัยกับเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเข้าถึงสาระของบทเรียนและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคม

Thesis Title : The Methods of Teaching the Dhammas to the Children by using
The Cosmic Media of the Buddha's Biography

Researcher : Miss Nueanuan Pramsaka Na Sakonnakorn

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assist. Prof.Dr Phrasudhidhammanuwat, Pali IX, M.A., Ph.D. (Pali)

: Assist. Prof. Dr. Wutthinant Kantatien, Pali IX, M.A., Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 25 March 2016

Abstract

This Research is of three objectives namely; (1) to study the theories and concepts of the cosmic including its the origination and development (2) to study the cosmic media of the Buddha's biography and the appearing doctrines in the Buddha's stories and, (3) to analyze the understanding in Dhamma of the children based on the comic of the Buddha's biography. From the study it was found as follows:

Cartoons were used by resolving mental problems i.e. mental angeriness and seriousness; cartoons not only were notified the social situation but also were shown cultures and the way of life including the reflecting of personal thinking and events in communities; there are the benefits for reading the cartoon. In other hand, usually cartoons have composed by using the international languages; it is not belong to the tribes. Moreover, the cartoon is duplicates or personal reproduction based on understanding and imagination of general possibilities. In early background, the cartoon means drawing pictures which drawled in the big cliff or blinds; sometime there was paternal drawing or drawing pictures in the mirrors and Moses mirror.

The definition of cartoon in Thai tradition was covered the meaning of words as to mimic the political stories or joking stories; it has drawled in the corner of pictures which the drawer would like to communicate the situation clearly. Thus, it has appeared the short notice for understanding the essences of its alphabets.

Moreover, the teach Dhammas to the children by using the cosmic media has various importance for virtuous and moral cultivation in contemporary societies; because there is leaning aid which has more motivate for children than another expositied media. According to the result of field research by using dept interview with teachers and students as population; it has indicated that:-

The cosmic of the Buddha's stories full help the children to understand the essences of Dhamma; in other way, it is motivation and faith's cultivation in Buddhism; All of students would like to learn with using the cartoon as leaning aid; therefore the cosmic of the Buddha's stories were regard as the appropriately leaning aid for students. However, it has to cultivate a new technological leaning aid for creating the inspiration with the students and they could receive the essences of each reason and could carry out to apply in using for daily life in societies.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์และกำลังใจเป็นอย่างดีจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย คณาจารย์ และขอบคุณบุคลากรเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณาให้การสนับสนุนช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี ในการเรียนการสอน การสืบค้นข้อมูล และการติดต่อประสานงานด้านเอกสารต่างๆ จนทำให้การทำวิจัยสำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระสุธีธรรมานวัตร,ผศ.,ดร. คณะบดีคณะพุทธศาสตร์ กราบขอบพระคุณ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.,ดร. และขอบพระคุณ ผศ.,ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ที่กรุณาให้คำแนะนำอันมีประโยชน์ต่อการทำวิจัยเรื่องนี้ ตลอดถึงขอขอบคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกท่านที่เป็นกัลยาณมิตร เกื้อหนุนให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการศึกษาวิจัยจนสำเร็จตามเป้าหมาย

หากความดีงามที่เป็นประโยชน์ในวงวิชาการอันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะพึงมี ผู้มีรายนามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ และท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ย่อมสมควรได้รับเกียรติคุณโดยทั่วกัน และผู้วิจัยขอขอบคุณความดีดังกล่าวให้บิดา มารดา และบูชาคุณครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้เป็นต้นมา

นางสาว เนื่อนวล พรหมสาขา ณ สกลนคร

๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ข

กิตติกรรมประกาศ

ง

สารบัญ

จ

สารบัญแผนภูมิ

ช

สารบัญแผนภาพ

ซ

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ญ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๔

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๔

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๔

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๕

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๗

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑๑

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการ์ตูน

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของการ์ตูน

๑๒

๒.๒ ความหมายของการ์ตูน

๑๓

๒.๓ รูปแบบของการ์ตูน

๑๗

๒.๔ ประเภทของการ์ตูน

๑๘

๒.๕ ภาษาที่ใช้ในการ์ตูน

๒๐

๒.๖ บทบาทของการ์ตูนด้านการศึกษา

๒๐

๒.๗ การ์ตูนพุทธประวัติในสังคมไทย

๒๒

บทที่ ๓ การ์ตูนพุทธประวัติและหลักธรรมที่สอดแทรกในพุทธประวัติ

๓.๑ เนื้อหาสาระของหนังสือการ์ตูนพุทธประวัติประกอบภาพ

๒๖

๓.๒ หลักธรรมที่สอดแทรกในการ์ตูนพุทธประวัติ

๔๓

๓.๒.๑ ความเพียร(วิริยะ)	๔๓
๓.๒.๒ ความกตัญญูกตเวที	๔๕
๓.๒.๓ การละความโกรธ	๔๕
๓.๒.๔ ความเมตตา	๔๗
๓.๒.๕ ความเสียสละ (จาคะ)	๔๘
๓.๒.๖ ความอดทน (ขันติ)	๕๑
๓.๓ คุณสมบัติของผู้สอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๕๒
๓.๓.๑ เหตุแห่งการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า	๕๒
๓.๓.๒ ลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้า	๕๔
๓.๓.๓ พระพุทธองค์ทรงเป็นกัลยาณมิตรต่อเหล่าเวไนยสัตว์	๕๕
๓.๓.๔ การสอนแบบวิเคราะห์ผู้ฟัง	๕๘
๓.๓.๕ ศิลปะในการใช้คำพูด	๕๘
๓.๓.๖ ธรรมเทศกธรรม ๕	๕๙
๓.๓.๗ สัมปรีติธรรม ๗	๖๐
๓.๔ กรณีตัวอย่างพุทธวิธีการสอนเด็ก	๖๑
บทที่ ๔ ความเข้าใจธรรมะของเด็กผ่านสื่อการ์ตูนพุทธประวัติ	
๔.๑ สรุปเหตุการณ์พุทธประวัติ	๖๖
๔.๒ ความเข้าใจธรรมะของเด็กผ่านสื่อการ์ตูนพุทธประวัติ	๗๐
๔.๒.๑ ความเข้าใจธรรมะเรื่องความเพียร	๗๐
๔.๒.๒ ความเข้าใจธรรมะเรื่องความกตัญญู	๗๑
๔.๒.๓ ความเข้าใจเรื่องความโกรธ	๗๒
๔.๒.๔ ความเข้าใจธรรมะเรื่องความเมตตา	๗๔
๔.๒.๕ ความเข้าใจธรรมะเรื่องความเสียสละ(จาคะ)	๗๕
๔.๒.๖ ความเข้าใจธรรมะเรื่องความอดทน (ขันติ)	๗๖
๔.๓ สรุป	๗๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุป อภิปรายผล	๗๘
๕.๑.๑ สรุปแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกำเนิดและพัฒนาการของสื่อการ์ตูน	๗๘
๕.๑.๒ สรุปหลักการและพุทธวิธีการสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๗๙
๕.๑.๓ อภิปรายผลความเข้าใจธรรมะของเยาวชนผ่านการ์ตูนพุทธประวัติ	๘๐

๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๐
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้	๘๐
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๘๑
บรรณานุกรม	๘๒
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. ตัวอย่างข้อมูลการศึกษาวิจัยภาคสนาม	๘๘
ภาคผนวก ข. ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๐๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๑

แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ ๑ : พระอินทร์ พระพรหม และเทพยดาอัญเชิญสันตติเทพบุตรให้ลงมาจุติ	๒๗
แผนภาพที่ ๒ : พระนางสิริมหามายา ประสูติเจ้าชายสิทธัตถะ	๒๘
แผนภาพที่ ๓ : พระเจ้าสุทโธทนะเสด็จมารับพระนางเสด็จกลับนครกบิลพัสดุ์	๒๘
แผนภาพที่ ๔ : อสิตดาบสทำนายว่าสิทธัตถกุมารจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก	๒๙
แผนภาพที่ ๕ : พระนางสิริมหามายาเสด็จสวรรคตเมื่อสิทธัตถกุมารประสูติได้ ๗ วัน	๒๙
แผนภาพที่ ๖ : เมื่อเยาว์วัยในพิธิแรกนาเจ้าชายสิทธัตถะบำเพ็ญสมาธิจนเกิดปาฏิหาริย์	๒๙
แผนภาพที่ ๗ : ทรงมีพระปรีชาในการยกย่องประลองศรเหนือกว่าเจ้าชายทั้งหลาย	๓๐
แผนภาพที่ ๘ : ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางพิมพาเมื่อพระชนมายุ ๑๖ พรรษา	๓๐
แผนภาพที่ ๙ : เจ้าชายสิทธัตถะทรงมีพระโอรส ๑ พระองค์คือพระราหุลกุมาร	๓๐
แผนภาพที่ ๑๐ : ทรงเห็นว่าการออกบวชเป็นทางพ้นความแก่ เจ็บ ตาย	๓๑
แผนภาพที่ ๑๑ : ทรงสังเวชพระทัยเพราะเห็นความน่ารังเกียจของร่างกายมนุษย์	๓๑
แผนภาพที่ ๑๒ : เหลียวดูพระนางพิมพาและราหุลโอรสน้อยที่หลับสนิทก่อน ก่อนตัดสินพระทัยเสด็จออกบวช	๓๑
แผนภาพที่ ๑๓ : เสด็จหนีออกบวชพร้อมด้วยนายฉันทะอำมาตย์คนสนิทและม้ากัณฐกะ	๓๒
แผนภาพที่ ๑๔ : เสด็จถึงริมฝั่งแม่น้ำอนาโณมาซึ่งอยู่ระหว่างแคว้นสักกะกับแคว้นมัลละ	๓๒
แผนภาพที่ ๑๕ : ทรงอธิษฐานการเป็นนักบวช ตัดมวณม ครองผ้ากาสาวะ	๓๒
แผนภาพที่ ๑๖ : ทรงบำเพ็ญเพียรทรมานกายอดอาหารจนซูบผอม นานถึง ๖ ปี	๓๓
แผนภาพที่ ๑๗ : นางสุชาดาหุงข้าวผสมน้ำมันใส่ถาดทองคำไปเพื่อบวงสรวงเทวดา	๓๓
แผนภาพที่ ๑๘ : นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสพร้อมทั้งถาด	๓๓
แผนภาพที่ ๑๙ : ทรงชนะมารและธิดามารได้ด้วยทศบารมีที่เคยบำเพ็ญมา	๓๔
แผนภาพที่ ๒๐ : พระองค์ทรงบรรลุ วิชชา ๓ รู้แจ้งอริยสัจ ๔	๓๔
แผนภาพที่ ๒๑ : ได้ตรัสรู้ตอนใกล้รุ่งของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ กลางเดือน ๖ ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา	๓๔
แผนภาพที่ ๒๒ : หลังจากตรัสรู้แล้ว ได้ทรงดำเนินถึงครุฑทั้ง ๒ คืออาฬารดาบสและอุทกดาบส	๓๕
แผนภาพที่ ๒๓ : ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตรและอนัตตลักขณสูตรแก่ปัญจวัคคีย์	๓๖

แผนภาพที่ ๒๔ : เมื่อมีสาวกมากขึ้นแล้วทรงส่งสาวกไปประกาศศาสนาในทิศต่างๆ	๓๖
แผนภาพที่ ๒๕ : ทรงแสดงเรื่องใดรัลักษณะแก่พระนางเขมา มเหสีของพระเจ้าพิมพิสาร	๓๗
แผนภาพที่ ๒๖ : ทรงเทศนาสอนนางปฏาจาราผู้สูญเสียบิดามารดา สามีและลูกน้อย	๓๗
แผนภาพที่ ๒๗ : ทรงเทศนาสอนชาวกาลามะแห่งเกสปุตตนิคมเรื่องไม่ให้เชื่อแบบงมงาย	๓๘
แผนภาพที่ ๒๘ : ทรงสอนสุนิตอบาสกว่าคนจะดีหรือชั่วก็เพราะการกระทำของตนเอง	๓๘
แผนภาพที่ ๒๙ : พระนางปชาบดีโคตรมี ทูลขอบวชเป็นภิกษุณีองค์แรกในพระพุทธศาสนา	๓๙
แผนภาพที่ ๓๐ : พระพุทธองค์ทรงสอนหลักปฏิบัติในสังคาลสูตร	๔๐
แผนภาพที่ ๓๑ : พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ผู้จะพยาบาลเรา(ตถาคต)ก็จงพยาบาลภิกษุไข้เถิด	๔๐
แผนภาพที่ ๓๒ : ทรงสอนนางกัสาโคตรมีผู้โศกเศร้าเพราะสูญเสียบุตร	๔๑
แผนภาพที่ ๓๓ : ทรงสอนให้ละเลิกพิธีฆ่าสัตว์บูชายัญและให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์	๔๑
แผนภาพที่ ๓๔ : ทรงสอนหลักการครองเรือน การประกอบสัมมาชีพ	๔๒
แผนภาพที่ ๓๕ : เมื่อสาวกบางรูปทำความผิดก็ทรงวินิจฉัยตัดสินโดยถูกต้องและยุติธรรม	๔๒
แผนภาพที่ ๓๖ : ทรงสอนพระญาติที่ทะเลาะแย่งน้ำกันให้มีความสามัคคีกัน	๔๒
แผนภาพที่ ๓๗ : พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานใต้ต้นสาละในวันเพ็ญกลางเดือน ๖	๔๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้ระบบการอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การใช้อักษรย่อในพระไตรปิฎกจะแจ้ง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ ยกตัวอย่าง เช่น วิ.มหา.(ไทย) ๑๑/๑๓/ ๒๐ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค เล่ม ๑๑ ข้อ ๑๓ หน้า ๒๐ เป็นต้น ซึ่งได้เรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ทุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)

ช.ชา.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ช.จุ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)
ช.ป.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)
ช.อป.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ช.พุทธ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)
ช.จริย.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ชุททกนิกาย	จริยาปิฎก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	บุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.ม.อ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา	มหาวรรค	อรรถกถา	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	-----------	---------------	---------	---------	-----------

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สมุจจลวิลาสินี	สีลกขณชวคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สมุจจลวิลาสินี	ปาฏิกวคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.ม.อ.	(บาลี)	=	มขุฉิมนิกาย	ปปญจสุทนี	มูลปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.ม.อ.	(บาลี)	=	มขุฉิมนิกาย	ปปญจสุทนี	มขุฉิมปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ส.สพ.	(บาลี)	=	สยัตตนิกาย	สารตถปปกาสินี	สพายตน- มหาวรรคคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ติก.อ.	(บาลี)	=	องคุตตรนิกาย	มโนรณปุรณี	ติกนิปาตอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ช.ธ.อ.	(บาลี)	=	ชุตทกนิกาย	ธมมปทอฏฐกถา		(ภาษาบาลี)
ช.สุ.อ.	(บาลี)	=	ชุตทกนิกาย	ปรมตถโชติกา	สุตตนิปาตอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ช.เถรี.อ.	(บาลี)	=	ชุตทกนิกาย	ปรมตถทีปนี	เถรีคาถาอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ช.ชา.อ.	(บาลี)	=	ชุตทกนิกาย	ชาตกอฏฐกถา		(ภาษาบาลี)

ฎีกา อนุฎีกา และคัมถันตระ

สารตถ.ฎีกา(บาลี)	=	สารตถทีปนีฎีกา	(ภาษาบาลี)		
ที.ปา.ฎีกา (บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สินตถปปกาสนี	ปาฏิกวคคฎีกา	(ภาษาบาลี)
อง.ฎีกา (บาลี)	=	องคตตรนิกาย	สารตถมณชูลสา	องคตตรฎีกา	(ภาษาบาลี)